Олег Проців

Громадський контроль у мисливстві: історія та сучасність

Організація будь-якої галузі суспільного виробництва заторкує інтереси багатьох соціальних страт. Як відомо, основні віхи розвитку цих галузей визначаються політичними процесами – виборами влади, лобіюванням тими чи іншими суспільними стратами корисних для себе положень законодавства, контроль за його правозастосуванням тощо. Велику організаційну роль у галузі мисливства відводиться державному управлінню та механізмам контролю громадянського суспільства. Тож у цій ситуації органи державної влади виступають суб'єктом управління галуззю мисливства, а громадянське суспільство, у свою чергу, впливає на цей суб'єкт.

Інструментом впливу громадянського суспільства на органи державної влади у сфері мисливства є громадський контроль. Повчальним з цього погляду є досвід організації громадського мисливського контролю у Галичині кінця XIX – початку XX століття, який здійснювався мисливськими товариствами. Так, одразу після прийняття першого мисливського закону Галичини 30 січня 1875 року у Львові утворюється «Галицьке мисливське товариство» (1876)[1], натхненником якого був граф В. Дідушицький (організатор «Природничого музею ім. Дідушицьких», сьогодні – Львівський природничий музей), і офіс якого знаходився у Львові. Членом товариства міг бути будь-який повнолітній громадянин держави, який був зобов'язаний при вступі сплатити 2 злоті, і кожного року по – 2 злоті. Члени товариства отримували безоплатно часопис, який видавало товариство, а також відповідну відзнаку, яку слід було носити на полюванні. Найбільшої

[1] Ilustruwany skorowidz stołecznego miasta Lwowa z okazyi powszechnej wystawy krajowej roku 1894. – Lwów: druk. Fr. S. Reichman, 1894. – s.80.

чисельності товариство досягло у 1910 році (1240 осіб).[2] На згадку про діяльність товариства була надрукована брошура із списком всіх членів та представників товариства у 1914 році[3], а для відзначення п'ятдесятиліття товариства вийшла книга «Піввіку: нарис діяльності товариства 1876-1926».[4] Слід відмітити, що Галицьке мисливське товариство було єдиним «ідейним» товариством, яке не орендувало право полювання, а зосереджувалось виключно на лобіюванні мисливських інтересів та громадському контролі за мисливством.

Основним завданням, яке поставили перед собою члени товариства, була боротьба з апатією серед мисливців та лобіювання дотримання вимог мисливського законодавства. Статут «Галицького мисливського товариства» визначав ціль, засоби, управління та інші організаційні сторони діяльності товариства. Основною метою товариства було піднесення стану дичини у державі, підтримка влади у нагляді за виконанням закону про полювання і у розслідуванні випадків невиконання мисливського законодавства.

До засобів для досягнення мети належали:

- особливий нагляд за виконанням мисливського закону членами товариства;

---

[2] Проців О. Р. ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛИЦЬКОГО МИСЛИВСЬКОГО ТОВАРИСТВА В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

[3] Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S.

[4] Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – 269 s.

- викриття браконьєрства та інформування про це влади для покарання порушників;
- винагорода за викриття браконьєрства, якщо випадки будуть розслідувані, а злочинець буде покараний.

З метою ефективного громадського контролю за мисливством, починаючи з 1882 року, товариство намагалось запровадити інституцію представників товариства по всіх старостатах (сучасні – райони) Галичини.[5] Більше того, у випадках, коли староста не був мисливцем та не розбирався у мисливських проблемах, представники товариства на місцях брали на себе функцію старости у вирішенні мисливських питань.[6]

Для представників товариства на місцях були розроблені спеціальні інструкції, в яких відзначалось, що товариство представляє насамперед моральну владу на місцях, а його найголовнішим завданням є подолання браконьєрства. Члени мисливського товариства щиро сподівались, що мисливська наука і раціональна практика, затверджена в мисливських нормах, подолає погані звичаї, забобони, безкарність вседозволеність, порушення чужої власності, та загальне порушення мисливського законодавства. Крім того, мисливці повинні були «вступили на шлях наукового пізнання мисливської професії, так як одна тільки практика не є самодостатньою. Представники товариства відповідно до своїх повноважень повинні відстоювати інтереси мисливства і впливати на владу на місцях».[7]

---

[5] Sprawy galic. towaryzstwa łowieckiego //Łowiec. – 1882. – № 11. – s.161-163.

[6] Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

[7] Wskazówki dla delegatów galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1883. – № 2. – s.17-18.

Більше того у іншій інструкції на представників товариства покладався обов'язок не лише відстоювати інтереси мисливства держави на місцях, але й бути посередником між владою і мисливцями у вирішенні конфліктів, що виникають при веденні мисливського господарства.[8]

Бурхливі пристрасті у тогочасному житті мисливського товариства викликала стаття, надрукована 1909 року у Віденському журналі «Jagdfreund» («Друг мисливства»), що стосувалась мисливських взаємовідносин у Галичині. Різкої критики зазнав стан мисливства у Галичині. Зокрема, вказувалось, що на керівних посадах у товаристві здебільшого стоять високопосадовці та титуловані особи, а не ті, що мають заслуги перед мисливством. Крім того, керівники часто самі навіть не дотримуються вимог мисливського законодавства, бо його не знають. Виходом з цієї ситуації був би вибір представників товариства на місцях, а не їх призначення у Львові. [9]

Одним з перших практичних дій товариства для громадського контролю за мисливством було ухвалення рішення про винагороду у сумі 50 злотих охороні, яка наглядала за виконанням мисливського закону. Крім того, за поданням товариства влада організувала на Львівському ринку торговий ряд для продажу за прийнятними цінами дичини, яка буде доставлятися членами товариства. Це дало можливість зменшити ціну, яку накручували спекулянти. Для боротьби з хижими та бродячими тваринами на зборах товариства 16 вересня 1877 року було ухвалено рішення про преміювання осіб, які знищують вовченят (по 5 злотих за голову).

---

[8] Wskazówki dla delegatów galicyjskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1883. – № 2. – s. 17-18.

[9] O stosunkach łowieckich w Galicyi //Łowiec Wielkopolski. – 1909. – № 17. – s.296-299.

Для впливу на владу, пропаганди мисливства та відстоювання мисливських інтересів був організований випуск журналу «Ловець», перший номер якого вийшов 10 січня 1878 року. Варто відзначити, що часопис фактично виходив, навіть не зважаючи на Першу світову війну, до приєднання у вересні 1939 року Галичини до Радянського Союзу і примусового припинення діяльності товариства. Журнал не лише виконував роль рупора інтересів мисливства, але як відзначив Іван Франко, зробив «великий вклад у Галицьке краєзнавство».[10]

Першим кроком товариства у лобіюванні правозастосування норм мисливського закону було звернення 7 жовтня 1878 року до намісництва Галичини з вимогою, щоб старости видавали дозволи на вогнепальну зброю тільки тим особам, які мають дозвіл на полювання. У січні 1880 року подається звернення до Галицького сейму з просьбою про можливість полювання на лисицю цілий рік, законодавчого встановлення видачі сертифікатів на добуту дичину як засобу, який би запобігав недозволеній торгівлі дичиною, яку викрали. На зборах товариства від 4 липня 1880 року ухвалюється рішення про організацію по містах складів дичини, що мало на меті боротьбу з браконьєрством. З цим же питанням було пов'язане подання товариства 1881 року до намісника Галичини у справі швидких і суворих мір покарання за злочини, пов'язані з браконьєрством, на що Галицьке намісництво реагує відповідним розпорядженням від 5 вересня 1881 року по справі браконьєрства.

Слід відмітити, що представники органів державної влади, які здебільшого були мисливцями, старались допомагати Галицькому мисливському товариству. Зокрема, намісник Галичини – граф Андрій Потоцький (1861-1908), великою мірою спричинився до фінансування товариства: організовував різноманітні благодійні акції на підтримку

[10] Франко І.Зібрання творів у 50 томах. т.46, книга 2: Історичні праці (1891-1897). – Київ:Наукова Думка,1986. – с. 124

мисливства. Для підтримки інших мисливських товариств, було подано звернення до всіх старост Галичини, щоб вони не затверджували оренду права полювання неорганізованим мисливським групам, а лише для мисливських товариств.

Крім того, у 1904 році Галицьке мисливське товариство черговий раз звертається до намісництва з вимогою, щоб повітова влада енергійно втручалась у вирішення проблем мисливства, точно виконувала мисливський закон. Найбільшими проблемами для мисливства, на думку товариства, були наступні:

- дотримання владою вимог законодавства при наданні в користування мисливських угідь, запровадження дієвого контролю влади над дотриманням тогочасного законодавства, при видачі мисливських білетів, дотримання термінів полювання на певні види дичини, у боротьбі з браконьєрством, нелегальною торгівлею дичини, недопущення у мисливські угіддя собак. Крім того, представники (делегати) товариства повинні були виступати експертами старост при вирішенні питань, пов'язаних з мисливством. Саме тому Галицьке намісництво своїм розпорядженням № 108.358 (Львів, 13 серпня 1904) за підписом намісника графа А. Потоцького звернулось до всіх старост Галичини з наступними вимогами:

- запрошувати представників (делегатів) Галицького мисливського товариства консультантами при ухваленні рішень, що стосуються мисливського господарства;

- старости повітів повинні взяти під особистий контроль надання в користування мисливських угідь, дотримання правил полювання, складання присяги мисливських охоронців, видачі мисливських білетів, контролювати мисливські угіддя щодо недопущення випадків браконьєрства та дотримання правил торгівлі дичиною; попередити власників собак та котів, щоб ті не

випускали своїх тварин у мисливські угіддя, бо відповідно до п.43 мисливського закону вони будуть відстріляні.[11]

З закінченням Першої світової війни розпадається Австро - Угорська імперія, а Галичина відходить до Другої речі Посполитої. Щоб затерти згадку про Галичину як символ українськості, товариство отримує нову назву – «Малопольське мисливське товариство», і стає складовою Польської спілки мисливських товариств, керівництво якої знаходилось у Варшаві. По аналогії з Галицьким мисливським товариством залишилась інституція делегатів товариства у старостатах, для яких була розроблена відповідна інструкція, яка визначала, що делегат Малопольського мисливського товариства як його представник повинен добровільно і завзято дбати про мисливські справи, бути прикладом для інших мисливців, нести високо прапор мисливської етики. Делегати повинні бути призначені у кожному повіті, вибрати між собою старшого та поділити повіт на частини відповідно до чисельності членів товариства. В обов’язки делегата входив нагляд за всіма мисливськими справами на своїй частині повіту.

До основних обов’язків делегата належало: представляти у повіті Малопольське мисливське товариство і вимагати від повітової влади точного виконання вимог мисливського законодавства, а особливо у виконанні права полювання та боротьбі з браконьєрством; надавати повітовій владі інформацію щодо порушення мисливського законодавства, а особливо про відомих браконьєрів; поширювати серед місцевих мисливців свої мисливські знання, щоб галузь розвивалась відповідно до мисливської етики та законів, спричинялась до збільшенню популяції дичини; вести контроль за веденням мисливського господарства мисливськими товариствами, які орендують право полювання; постійно направляти у мисливський журнал «Ловець» інформацію про стан дичини в повіті та про всі найважніші мисливські

[11] Okólnik do wszystkich panów c.k. starostów//Łowiec. – 1904. – № 18. – s.209.

справи повіту; приймати участь у вирішенні справ, що стосуються відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами, у якості радника і сприяти, щоб такі справи вирішувались на компромісній основі між сторонами, а справа не доходила до суду.

Крім того, делегат товариства повинен на своїй території хоча б раз у квартал об'їхати мисливські угіддя повіту, а раз на рік провести збори всіх членів Малопольського мисливського товариства повіту, про час скликання яких потрібно завчасно повідомити керівництво товариства у Львові. В період проведення зборів керівник повітового осередку був зобов'язаний організувати стрілецький конкурс з мисливської зброї.

Делегат повинен бути в курсі подій мисливського життя повіту та мати вплив на вирішення конкретних справ у мисливстві. У випадку свого переїзду делегат повинен повідомити керівництво товариства, повернути посвідчення та мандат.[12] При видачі мисливських білетів староста повіту повинен був вислухати та зважати на думку делегата товариства.[13]

На жаль, на даний час громадських мисливських організацій загальнонаціонального масштабу, які б займались виключно відстоюванням інтересів мисливства, немає. Слід відмітити, що «інтереси мисливства» − це ще дуже патетично сказано. Як відомо з психології, кожна людина має власні інтереси, які у першу чергу визначаються місцем її сидіння, тобто, соціального становища, віку, освіти тощо. Так, у тій же самій громадській мисливській організації керівник завжди намагається збільшити членські внески, щоб мати матеріальний актив для керування в доброму розумінні. Я одразу відкидаю відмивання та нецільове використання коштів. У багатьох

---

[12] Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S.41-42

[13] Gorski A. Rola starostów w tępieniu kłusownictwa//Łowiec Polski – 1933. – № 21. – s.248-250.

випадках тугий гаманець переважає мисливську етику. Наприклад, якщо член мисливського товариства порушив вимоги мисливського законодавства, і на нього накладено штраф, то вкрай рідко порушника виключають з товариства, оскільки його членські внески є дохідною статтею товариства. Отже, як бачимо, приватні інтереси кожної людини завжди є вищими від суспільних: потрібно ж зробити євроремонт офісу, кошти на бензин та утримання джипа товариства, і багато чого іншого, що прикрашає життя керівника.

В умовах надзвичайно низьких демократичних традицій та культури до керівництва громадських організацій приходять не лише особи, які бажають бути обрані колективом. Заслуговують уваги останні соціологічні дослідження, які свідчать, що більшість громадян не вірять у свою можливість впливати на владу.   Без сумніву, якщо б такі дослідження проводились щодо можливості впливу членів громадських організацій на керівництво, вони були б ідентичні. При чому, чим більше структурована організація – центр-область-район, тиск на вибір членами найнижчого рівня зростає. Вхід йдуть різні методи, наприклад: ревізія. Зрозуміло, що будь-які висновки можна трактувати по-різному: лише чи аж.

Хоча всі громадські мисливські організації і декларують свою турботу про піднесення мисливської культури, лобіювання корисних для мисливців законів та вигідне правозастосування, але практично відсутні видання періодичної преси на мисливську тематику, власниками або засновниками яких були громадські мисливські організації. Та й що можуть зробити громадські мисливські організації, які отримали у користування мисливські угіддя і тим взяли на себе зобов'язання дотримуватись відповідних вимог відповідно до чинного законодавства, а контроль за виконанням покладений на органи державної виконавчої влади. Вирішення багатьох інтересів мисливства і не тільки мисливства передбачає входження у фазу конфліктних взаємовідносин, на які навряд чи піде мисливське товариство, знаючи, що воно виступає об'єктом контролю зі сторони влади.

Більше того, відповідно до статті 38 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання» громадський контроль за проведенням полювання покладається на громадських мисливських інспекторів. Я вже оминаю ту проблему, що відповідно до чинного законодавства залучити їх практично в рейд по боротьбі з браконьєрством неможливо. Крім того, вони не мають право складати адміністративні протоколи. Тож для того, щоб здійснювати громадський контроль за діями чиновників, необхідно отримати дозвіл тих самих чиновників, що гальмує ефективність громадського нагляду.

На даний час зареєстровано законопроекти про зміни до Закону України «Про мисливське господарство та полювання». Тож сподіваймося, що внесені ними поправки створять умови для ефективного громадського контролю у мисливській галузі.

Процив О.Р. Громадський контроль у мисливстві: історія та сучасність/Олег Процив// Полювання та риболовля. – 2013. – №10(144) жовтень. – С. 9